

7 Závěr

Shrneme-li poznatky z uvedené rigorózní práce, pak může konstatovat, že současná evropská legislativa neupravuje jednotně oblast znalectví. V České republice je činnost znalce upravena v zákoně o znalcích a tlumočnících ve znění prováděcí vyhlášky ministerstva spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících a Organizačního pokynu ministra spravedlnosti, jímž se upravuje postup při vyřizování žádostí o zápis do seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost. Účelem úpravy je zajištění řádného výkonu znalecké činnosti v řízení před orgány veřejné moci, jakož i znalecké činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony fyzických nebo právnických osob. Upravují se podmínky výkonu znalecké činnosti, práva a povinnosti znalců, podmínky činnosti znaleckých ústavů, působnost ministerstva spravedlnosti a krajských soudů při výkonu státní správy znalecké činnosti a odpovědnost za správní delikty při výkonu znalecké činnosti. Znaleckou činnost mohou vykonávat pouze znalci zapsaní do seznamu znalců; znaleckou činnost vykonávají také ústavy. Osoby nezapsané do seznamu znalců mohou být v řízení před orgány veřejné moci ustanoveny znalci jen výjimečně.

Český zákon o znalcích a tlumočnících nespécifikuje ani nepriviléguje žádnou oblast či znalecký obor. Znalcem podle tohoto zákona může být jakýkoliv specialista kterékoliv profese, vyžaduje-li si to situace. Vztahuje se tedy na všechny obory, kde je nutno podávat znalecký posudek, jako např. v lékařských, technických, psychologických i v ekonomických oborech. Oprávnění ke znalecké činnosti v současné době uděluje ministerstvo spravedlnosti, resp. příslušný krajský soud. Českou právní úpravu činnosti znalce v mezinárodním právu soukromém obsahuje zejména zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním (od 1. ledna 2014 nový zákon o mezinárodním právu soukromém) a jednotlivé smlouvy o právní pomoci, kterými je Česká republika vázána.

Úprava mezinárodní a Evropské unie pro oblast znalců je zakotvena zejména v Úmluvě o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních, nařízení o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských a obchodních věcech, Smlouvě o fungování Evropské unie, směrnici Evropského parlamentu a Rady o koordinaci postupů při zadávání veřejných zakázek na stavební práce, dodávky a služby, směrnici Evropského parlamentu a Rady o uznávání odborných kvalifikací a směrnici Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu. Haagská úmluva o důkazech umožňuje dožádání jednoho signatářského státu, který požaduje důkazy, jinému signatářskému státu, kde se nachází důkazy, bez použití konzulární a diplomatické cesty. Podle této Úmluvy z výkonu dožádání nemůže vzniknout povinnost k náhradě poplatků nebo nákladů, bez ohledu na jejich povahu. Dožádaný stát však může požadovat od dožadujícího státu náhradu odměn placených znalcům a nákladů spojených s použitím zvláštní formy vyžádané dožadujícím státem.

Dokazování podle nařízení o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských a obchodních věcech provádí soudní úředník nebo jiná osoba, například znalec, která je určena v souladu s právem členského státu dožadujícího soudu. Je-li zapotřebí znalecký posudek, může dožádaný soud před vyřízením žádosti požádat dožadující soud o přiměřenou záruku nebo zálohu na očekávané náklady. V ostatních případech nesmí být záruka nebo záloha podmínkou vyřízení žádosti.

Pro kontinentální právo (s výjimkou Kypru) je typická právní úprava mezinárodního práva soukromého v podobě závazných normativních aktů. Tradice common law se zaměřuje zejména na úpravu otázek souvisejících s procesním režimem s mezinárodním prvkem. Účinných smluv z pohledu České republiky, kde je upraveno postavení znalců v soukromoprávních věcech, je 50. Celkem je však v účinnosti smluv daleko více. Česká republika má v současnosti se 71 zeměmi sjednány (s některými i více druhů) smlouvy o právní pomoci (jsou nazvány i jako konzulární, rozhodčí, o vydávání zločinců, o předávání odsouzených k výkonu trestu apod.). V některých

úmluvách o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních není však postavení znalců v soukromoprávních věcech vůbec řešeno. Ve smlouvách o právní pomoci se historicky vyskytují tři smlouvy, které tvoří právní úpravu pro nástupnické státy, které vznikly oddělením nebo rozpadem původních. Jsou to: Velká Británie (Austrálie, Bahamy, Fidži, Gambie, Jižní Afrika, Kanada, Keňa, Lesotho, Nauru, Nový Zéland, Svazijsko, Tonga, Velká Británie), bývalý Sovětský svaz (Bělorusko, Gruzie, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko) a bývalá Jugoslávie (Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Makedonie, Slovinsko, Srbsko). Celou polovinu všech smluv, které upravují postavení znalců v soukromoprávních věcech, tvoří tedy tyto původní tři smlouvy.

V jednotlivých smlouvách o právní pomoci lze postavení znalce specifikovat pomocí několika principů. Smlouva od smlouvy se tyto principy mohou drobně odlišovat. Některé smlouvy výslovně zmiňují výslech znalce nebo vypracování znaleckého posudku, některé ne. Při dožádání je beztrestnost výkonu znalecké činnosti na území jiného státu ve smlouvách o právní pomoci upravena co do rozsahu jako osobní, věcná nebo časová. Okruh osob, kterých se beztrestnost týká, se nejčastěji stanovuje podle bydliště, občanství nebo pobytu. Ve většině případů je beztrestnost znalců obdobná jako u svědků. Z pohledu věcného se beztrestností rozumí, že je zakázáno postihovat předvolené znalce za skutky spáchané před překročením hranic dožadující strany. Některé smlouvy obsahují případně již uložené tresty. V některých případech je zaručena beztrestnost znalci i v souvislosti s úkony při zpracovávání znaleckého posudku. Časová beztrestnost je smlouvami omezena na sedm až patnáct dnů od doby, kdy znalci bylo sděleno, že jeho přítomnost v zemi dožádání již není nutná. Z tohoto pravidla existují výjimky (zamezení opuštění, dobrovolný návrat).

Jakákoliv pohrůžka použití donucení jednoho státu vůči občanovi jiného státu je považována z pohledu mezinárodního práva veřejného za porušení suverenity, proto v řadě smluv o právní pomoci je toto jednání výslovně zakázáno pro případy, že se znalec na základě předvolání nedostaví.

Někdy se tato zásada vztahuje i na situaci, kdy se znalec již nachází na území dožadujícího státu, a upřesňují se pokyny pro procesní úkony. Znalec podle některých smluv o právní pomoci může vystupovat jako úřední osoba, a to v případech, kdy dokument potvrdí tak, že již není nutné další ověření ze strany druhého smluvního státu.

Ve většině smluv o právní pomoci je zakotveno právo znalce na úhradu jeho nákladů a znalečného. Na základě jeho žádosti lze podle většiny smluv o právní pomoci poskytnout částečnou nebo úplnou zálohu. Složení zálohy u některých smluv přímo podmiňuje provedení znaleckého důkazu. Někdy je přímo upraveno, že se do předvolání znalce musí uvést, jaké náhrady budou znalci poskytnuty. V některých případech jsou náklady na znalce vyňaty z ostatních nákladů a jsou hrazeny přímo dožadujícím státem či státem provádějícím znalecký důkaz.